

„Kolo, list za zabavo i književnost“ imenuje se leposlovník, katerega je z novim letom v Belem Gradu začel izdávati *D. A. Živaljevič*. Listu je namen gojiti leposlovje, a vrhu tega zlasti seznanjati srbski narod s pojavi in proizvodi raznih jugoslovanskih književnostij, katerim je v listu odmenjen obširen prostor. Zlasti nas je oveselilo, da smo našli v „Kolu“ jako lepo studijo o našem Prešernu. Spisal jo je g. *Andre Gavrilović*. G. pisatelj na podlagi slovenskih spisov pripoveduje važnejše dogodke iz pesnikovega življenja in ocenjuje na drobno pesmi njegove, katerih nekoliko podaje v svojem spisu preloženih na srbski jezik. Komur je ležeče na tem, seznaniti se s srbskim jezikom in s točnim pregledom srbske, hrvaške in bolgarske književnosti, toplo priporočamo vrlo uredovano „Kolo“, katero stoji za vse leto 6 gld. za pol leta 3 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr.

**Karl Deschmann** †. Dne 11. marcija t. l. ob 1. uri popoldne umrl je po šest-tedenskem bolehanju g. *Karl Deschmann*, zaradi svojega znanstvenega in političnega delovanja daleč po svetu znani varuh deželnega muzeja kranjskega.

Porojen dne 3. januarja 1821. leta v Idriji, izgubil je zgodaj svojega očeta, c. kr. sodnega aktuarja. Zapuščene sirote (l. 1824.) se usmili strije njegov, imoviti ljubljanski trgovec *Mihael Dežman* (1783—1835) „perjatelj homeopatij in slovensčini“, kakor se bere še dandanes v metelčici na grobu njegovem pri sv. Krištofu. Mihael Dežman je hotel mladega netjaka vzgojiti za kmeta ter mu kupiti posestvo v Brdih pri Radovljici, odkoder izvira Dežmanov rod, vendar pošlje Karla in starejšega mu brata Antona l. 1831. v Solnigrad, da bi studirala v ondotnem zavodu „Rupertinum“. Po strijčevi smrti se leta 1835. vrmeta v Ljubljano, kjer brat umrje, Karl pa dovrši leta 1839. gimnazijo, odide na Dunaj učiti se medicíne, toda prebivši hudo bolezen, loti se pozneje pravoslovja ter se l. 1849. doktorand povrne v Ljubljano. Ker so na novo preosnovani gimnaziji ljubljanski pogrešali učiteljskih močij, prevzame Dežman l. 1851. in 1852. suplenturo na gimnaziji, kjer je v višjih razredih izbornou poučeval fiziko in matematiko, in do 1856. v posebnem tečaju tudi kmetijstvo. Dne 17. novembra 1852. bil je izvoljen za varuha deželnemu muzeju, kateri se je pod njegovim šestintridesetletnim spretnim in požrtvovalnim vodstvom zlasti zadnja leta izpremenil v veličasten zavod, katerega redkim in bogatim zbirkam se po pravici čudi znanstveni svet.

V Dežmanovem življenju in javnem delovanju moramo razločevati dve dobi: v prvi do 1861. leta se nam kaže domoljubnega Slovenca, v drugi navdušenega — Kranjca. Strije njegov Mihael je bil domoljub z dušo in telesom; prijatelj Metelkov, pravijo, da je založil celó njegovo znamenito slovníco. Hišo svojo v Špitalskih ulicah (zdaj Sosovo) je okrasil s svetimi reki v metelčici; nekatere take napise še zdaj lahko bereš nad vrati. V domorodnem duhu je vzgajal tudi netjaka svojega. Ko je l. 1839. umrl v Ljubljani Korytko, bil je dijak Dežman med tistimi, ki so nosili krsto njegovo. „Novicam“, „Sloveniji“ in „Koledarčku“ je bil od njih pričetka izboren sodrudnik; desna roka dr. Bleiweisa uredoval je njegov list, kadar tega ni bilo v Ljubljani. Pesmi njegove („Predica“, „Zvonček“, „Hrepenenje“, „Blejsko jezero“ i. dr.) se odlikujejo po svojem globokem čutu in plemenitem veselju do lepe prirode, ali pa po zdravem humorju („Proklete grablje“), po politični odločnosti („Še Slovenija ni zgubljena!“) in po pripovedni nardarjenosti („Janko cigau“). V prozaičnih spisih se nam kaže navdušenega Slovana („Slava Slavjanom!“) in temeljitega poznavatelja slovanskega slovstva („Valentin Vodnik“, „Dr. Fr. Miklošič in staroslovansko jezikoslovje“, „Slovenske narodske pesmi v nemško prestavljene po Anastaziju Grünu“, „Predrag in Nenad“). Pisal je obče lep in krepak jezik. Vsestransko omikan, za vsak napredek navdušen vplival je zlasti na dovtone

Ljubljanske dijake (Trdina, Levstik, Tušek, Erjavec), s katerimi je skupno prebiral večno lepe srbske narodne pesmi. Da, ko je prenehala Janežičeva „Bčela“, nameraval je Dežman l. 1854. osnovati v Ljubljani slovenski leposlovni list, pa je zadnji hip to nakano opustil; vendar je še leta 1860. vestno sodeloval pri Cigale-Wolfovem slovarji.

A v tem sta se na političnem obzorji slovenskem prikazala *dr. L. Toman* in — *dr. E. H. Costa*, ki se je iz velikonemškega učenjaka kar čez noč prelevil v slovenskega „klečéplaza“. Zlasti zadnji je bil Dežmanu zoperni in že leta 1859. zasleduje se prvi razpor med obema v predgovoru k „Vodnikovemu spomeniku“, kjer *dr. Costa* ostró prijema upravo kranjskega muzeja. To nasprotje se je nadaljevalo v kranjskem zgodovinskem društvu, kjer je *Costa* „nosil zvonec“, tako da je Dežman osnoval muzejsko društvo in je moralo zgodovinsko prenehati v svojem delovanji. Razven osebnostij je prišla vmes še nesrečna politika, ki nam je zvalila Dežmana popolnoma v nasprotni tabor, kjer je vztrajal do smrti svoje.

A dasi je Dežman s posebno žilavostjo in velikim dušnim naporom od l. 1861. do 1889. deloval v deželnem zboru in v deželnem odboru, od l. 1871.—1873. župan ljubljanski v mestni občini, od l. 1873.—1879. v državnem zboru, vendar pri tem ni zanemarjal znanstvenih studij svojih. Odkar je bil postavljen deželnemu muzeju za varuha, udal se je s čudovito vztrajnostjo prirodnoznanstvu, in posebno v botaniki je bil prvi veščak na Kranjskem. Mnogokrat je prepotoval deželo Kranjsko, katera ni imela nobene prirodne in zgodovinske znamenitosti, da bi si je Dežman ne bil osebno ogledal. Od l. 1875. dalje, ko je g. Peruzzi zasledil znane stavbe na koléh na ljubljanskem barji, lotil se je Dežman prazgodovinskih starin kranjskih in čudovite prazgodovinske najdbe, katere je Dežman sam odkril in opisal, ali provzročil, da so jih izkopavali drugi, razslule so Dežmanovo ime in ž njim slavo dežele naše po vsem znanstvenem svetu. Ne more biti namen teh kratkih vrstic, dostojno opisati mnogostransko Dežmanovo delovanje in pisateljevanje v tem oziru, vendar hočemo navesti vsaj nekoliko njegovih najznamenitejših razprav; posebnega spomina vredni so ti spisi njegovi: „Beiträge zur Naturgeschichte des Laibacher Morastes“; „die tiefsten Standorte einiger Alpenpflanzen in Krain“; „die Billichgrazer Dolomitberge“; „Zusammenstellung der bisher in Krain gemachten Höhenmessungen“; „Das Klima in Krain“; „Die Taubengrotten in Krain“; „Andeutungen einstiger Gletscher in Oberkrain“; „Gang der Witterung in den deutschen und österreichischen Alpen 1882/3“; „der Billichfang in Krain“; „die Pfahlbautenfunde auf dem Laibacher Moore“; „Praehistorische Ansiedlungen und Begrabnisstätten in Krain“; „die heidnischen Hügelgräber in Krain“; „Ein Kunstwerk altetruskischer Metalltechnik“; „die römischen Funde zu Dernovo in Unterkrain“ itd. itd. Vse te stvari, in še mnogo drugih, priobčil je v poročilih geološkega državnega zavoda, dunajske akademije, dunajskega antropološkega društva, planinskega društva, društva za ohranitev starih stavbinskih spomenikov in po listkih raznih na Kranjskem izhajajočih nemških časopisov. Sploh ni bilo umetnostnega ali znanstvenega, dežele Kranjske se tikajočega predmeta, za katerega bi se Dežman ne bil živo zanimal, in lahko rečemo, da od Valvasorja sem ni bilo moža, ki bi bil zgodovino, starine in prirodnine svoje rojstvene dežele poznal tako, kakor jih je poznal Dežman, ki bi bil Kranjsko deželo ljubil tako, kakor jo je ljubil Dežman. Dežman je bil živa enciklopedija Kranjske! Dasi na videz malobeseden in ohol, bila ga je sama prijaznost in ljubeznivost, kadar si prišel k njemu v njegovo pisarno ter ga prosil njegove pomoči v znanstvene namene. Tu ti je bilo vse na razpolaganje: zbirke, knjige, listine in pred vsem — bogatò znanje Dežmanovo, s katerim ni skoparil, ampak ne gledé na osebnost in politično mišljenje pojasnil vse, česar si želel. Marsikdo poreče, da hvalimo in slavimo političnega nasprotnika, in kar je še huje, narodnega uskoka. Res je! Toda bodimo tudi pravični in priznavajmo odkrito in brez pri-

držka tudi resnične zasluge tega v Slovencih toli grajanega moža! Politika je bila nesreča naša in — njegova! Ko so dné 2. decembra 1888. otvarjali deželni muzej „Rudolfinum“ — bil je to gotovo najlepši dan Dežmanov — in je le-ta z lepodonečo slovensko besedo, kakoršno je slišati malo kedaj, in globoko ganen navdušeno slavil znamenitosti in krasote dežele Kranjske, da so starim možem solze igrale v očeh, ter navajaje Vodnikove verze pozival mladino našo, kako naj ljubi prelepo to zemljo, takrat smo še jeden pot živo čutili, kaj je izgubil narod slovenski s tem izrednim možem. Živo smo bili pa tudi preverjeni, koliko bridkih ur bi bil prihranil sebi in drugim in kako drugače bi dandanes slavili njegovo ime, da je, pustivši politično delovanje na strani, prijel rajši za peró ter je zastavil tam, kjer je je odložil Valvasor, in nadaljujé njegovo delo, spisal nam knjigo, katero spisati je bil zmožen jedino on: „Slava vojvodine Kranjske!“

**Jožef in Frančišek.** G. p. Stanislav Škrabec, ocenjujé I. zvezek knjižice družbe sv. Cirila in Metoda, piše v 5 zvezku letošnjega »Cvetja z vrtov sv. Frančiška« tako: »Kjer pravijo in pišejo pa novogerški izreki Ἰησοῦς: *Isus'* (po naše bi se naglašalo *Isi's, Isi'sa*), tam pravijo po ravno tisti izreki za Ἰωσήφ prav *Iosip* ali *Osip* (po naše bi se izrekovalo *O'sip, Osipa, I'o'sip, Ios'pa*); kjer pa velja po latinski izreki *Jézus*, tam velja po pravici tudi le *Jožef*, (ali *Józef*). Za latinsko *Franciscus* pa je v naši slovenščini najdostojniša oblika »*Frančišek*«, prim. češko *František*, poljsko *Franciszek*; vendar je v imenu Njih Veličastva skrajšana oblika *Franc* karakteristična in popolnoma opravičena. Naša domača familijarna oblika »*France*«, dasi lepoglasna, vendar ne bi bila primerna. Nič primeruše se meni ne zde razne familijarne oblike hervaške, kakor so *Franjo, Frano, Frane, Fran*, in to tem menj, ker nosijo v naši slovenščini tudi pečat nekake nečimernosti. Hervatje rabijo sicer tudi o svetnikih te oblike, kaker pišejo n. pr. tudi: sv. Ante za sv. Anton, sv. Bona za sv. Bonaventura, Ivka d' Arko za Jovana d' Ark; ali meni vsaj se zdi to tako nedostojno, smešno in zoperno, kakor bi bilo pri nas za mater božjo Mica ali za Marijo Terezijo Mina Reza. V tej reči naj bi potemtakem raji Hervatje se kaj od nas učili, kakor da bi mi nje posnemali. Hvalimo torej g. pisatelja, ker se je deržal v svoji knjižici starega častitljivega domačega imena *Franc Jožef!*« G. p. Stanislav je prav z jezika vzel te besede vsem, ki čutijo, kakšna zmešnjava je nastala pri nas v pisanji krstnih imen, odkar smo namesto domačih začeli pisati in rabiti hervaška, časih tudi umetno zveržena krstna imena, tako da človek, ki je krščen za *Frančiška* ali *Jožefa* res ne vé, kako bi se dandanes pisal in imenoval. Za Stanislavov nasvet, da bi nemškega *Franza* imenovali odslej *Frančiška*, govori tudi ta razlog, da narod, kadar ima v mislih svetnika sploh, ne pozna ni *Franja* ni *Franca*, ampak samo *Frančiška*, ter govori v obče: Sv. *Frančišek* (nikdar sv. *Franc*), cerkev sv. *Frančiška*, pri sv. *Frančišku* itd. Samo tega ne moremo verjeti, da bi bila skrajšana oblika *Franc* »karakteristična in popolnoma opravičena«, temveč zdi se nam, da je, kakor familijarna *Francelj*, vzeta naravnost iz nemščine.

#### „Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravnništvo v *Ljubljani*, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v *Ljubljani*.